

Suba Györgyné

HARMINCÖT ÉVE ALAKULT A VÁNDORFY JÁNOS HONISMERETI SZAKKÖR

A hatvanas években a szövetkezeti, nagyüzemi gazdálkodás térhódításával, a munkafolyamatok gépesítésével, a tanyák eltűnésével egyértelművé vált a tradicionális paraszti lét megszűnése.

A földrajzi viszonyok változása, az új földtáblák kijelölése, a korábbi dűlök megszüntetése, a meliorációs (talajjavító) munkálatok, a vizenyős területek lecsapolása a földrajzi nevek változását, eltűnését is magával hozta.

A Jászságban először a Jászberényi Tanítóképző Intézet növendékei a jászapáti születésű Farkas Ferenc vezetésével kezdték meg a földrajzi nevek gyűjtését.

Ebbe a munkába bekapcsolódott Berki István csatornaőr is, akinek az új vízvezeték rendszer kiépítésének irányítása volt a feladata. Ő még ismerte a régi vízrajzi neveket, de már rálátása volt az új csatornarendszer kiépítésével létrejött változásokra is. „Élesben” látta a korábbiak eltűnését és az újak létrejöttét. Farkas Ferenc főiskolai tanár és Tóth János, a Jász Múzeum akkori igazgatója, Berki István csatornaőr és Győri János, a jászkiséri honismereti szakkör vezetőjének szerencsés találkozása alapján fogalmazódott meg egy jászapáti honismereti szakkör létrehozásának a gondolata 1976-ban.

Így egyfelől a személyi feltételek, másrészt a tsz. részéről az anyagi háttér biztosítottak látszott. Felvetődött a kérdés, hogy milyen funkciót tölthet be az alakuló szakkör. A válasz egyértelműnek tűnt. A gyűjtött anyaggal segítheti a tudományt, erősítheti a nemzeti, a jász identitást, és megteremheti az örömmel végzett munka lehetőségét.

A férfiakból alakult közösség elsődleges feladatként jelölte meg az eltűnő tanyavilág helyeinek térképen történő bejelölését, egyes tanyák adatainak rögzítését. E terv megvalósítására hús szakköri tag gyűjtése mellett hét szorgos munkával teli évre volt szükség. Akkor még rendelkezésükre álltak olyan adatközlők, akik a 19. század utolsó évtizedeiben születtek. A szakkör akkori tagjai igénybe vették az aggkorúak segítségét is. Ezt a feladatot az utolsó 24 órában meg is oldották, amely összesen hét évet vett igénybe. Olyan párját ritkító, maradandó anyagot sikerült összegyűjteni, amelyet ma már a legnagyobb erőfeszítéssel sem sikerülhetne.

Az adatgyűjtés időszakában többen ajánlották fel a régi mezőgazdasági eszközeiket, felszereléseiket, használati tárgyaikat. Ezzel egy időben a termelőszövetkezetben kise-

lejtezésre került tradicionális eszközöket átadták a szakkör részére. A még használatban lévő régi felszereléseket védetté nyilvánították, amely értelmében kiselejtezés alkalmával a szakkör tulajdonába kerülnek.

Az összegyűlt jelentős muzeális tárgy elhelyezésére előbb egy kiürült brigádszállás, majd dohánypajta szolgált. Ezek rendeltetésszerű raktározásához, bemutatásához egy tanyát kellett keresni. A tsz. 1979-ben felajánlott egy tehenész házat, az egyik tanyaközpontban. A kapott épületet át kellett alakítani, és a melléképületeket a bontott anyagokból felépíteni. A tagok e munkákat még hagyományos módon, hagyományos anyagokból, saját kezűleg végezték el. Ez ma már szinte lehetetlen. A vályogvetéshez, a vakoláshoz szükséges fekete föld és agyag még csak akadna, de nincs törek, pelyva, és a simításhoz szükséges lótrágya sincs már. De hiányzik a szakértelem is, a fiatalabb korosztály már a kornak megfelelő anyagokból építteti a házat. Az elkészült épületek berendezése közben derült ki, hogy még sok tárgy hiányzik, amelyet a tagság felajánlásokból, néhányat vásárlásból pótol. A Tanyamúzeum ünnepélyes átadása 1979. augusztus 20-án volt.

A szakkör tagjai a harmincéves évforduló idején

Ezután biztosították a hétfélig nyitva tartáshoz az ügyeletet, a tanya és az épületek rendben tartását.

Rusvai László – a férfiakból álló szakkör mellett – hamarosan egy női csoportot hozott létre. Ők célul tűzték ki a régi világ szellemi emlékeinek az összegyűjtését. Rusvai László halála után Szikszai Gábor került a csoport élére. Az ő szakszerű irányításának köszönhetően jelentős mennyiségű és jó minőségű anyagot sikerült lejegyezni. Szikszai Gábor halála után Berki István, majd Fehér Ferencné (Suba Györgyné) vezette a szakkört.

A szellemi hagyományok gyűjtése 1995-ig tartott, ekkor a szakkör vezető Jászberénybe költözött, és ezután az ilyen irányú munka szünetelt.

Közben 1990-ben a tsz. szerkezetében váltás történt, de a szakkör életébe nem hozott nagy változást, hiszen a Tanyamúzeum fenntartását a jogutód szövetkezet, majd a mostani 2000. Mg. Zrt. biztosította/biztosítja.

A szakköri tagoknak továbbra is sok munkát adott a Tanyamúzeum állagának megőrzése, az ügyelet biztosítása. De egyre több gondot okozott a raktározott, a be nem mutatott, hatalmas anyag, amelyet egy pajtában tároltak. A pajta épületét át kellett adni a gazdaságnak, helyette építettek egy tároló helyiséget. Amikor ez megvalósult, a költöztes, az anyagok átszállítása adott bőségesen munkát.

Időközben 20-30 év telt el, és a tanyaépületek is megrongálódtak. Pályázaton nyert összegből és a 2000 Mg. Zrt. támogatásával 2008-ban tagjaink segítségével sikerült a tanyát felújíttatni, de már csak a modernebb anyagok felhasználásával.

Az ezredfordulóval a szakkör tagjainak egészen más irányú feladatokkal kellett szembeülni. Egyre égetőbbé vált az összegyűjtött hatalmas szellemi hagyomány közkinccsé tétele.

A tanyavilág anyaga húsz nagyalakú spirálfüzetben feküdt a jászapáti könyvtár helyismereti gyűjteményében. A jászapáti és a jásziványi tanyákról készült nagyméretű, bekeretezett térképek a Tanyamúzeumban és a tsz-irodában lettek elhelyezve.

A közzétételéhez szükség volt az anyag egységesítésére, és annak nyomdakész állapotba történő feldolgozására, amely munka öt évet vett igénybe. A kiadását a Jászapátiak Baráti Egyesülete, élén Lóczi Miklós elnökkel felvállalta. Az anyagi fedezet nagyobb részét a nagyszámú előfizetők biztosították. Suba Györgyné szerkesztésében és Farkas Ferenc lektorálásával 2001-ben Tanyavilág, eltűnt világ címen két kötetben jelent meg könyv formájában a hatalmas anyag. A könyv minden példánya rövid időn belül elkelt. Sajnos újra történő kiadását nem tudják megoldani. Itt csak az internet segítségével lehetne mindenki számára elérhetővé tenni.

A honismereti szakkör tagjai több alkalommal felkeresték a jászalsószentgyörgyi lakásán Rusvay Lajos jászapáti származású helytörténeti kutatót, akitől nagyon sok segítséget kaptak. Ő megírta Jászapáti történetét, amely 33 évig nem került kiadásra. Ezt is felvállalták, és 2003-ban Jászapáti története címen Suba Györgyné szerkesztésében, Bathó Edit lektorálásával jelentették meg.

Egy év múlva, 2004-ben újabb könyvet adtak ki, Jászapáti képekben címmel. Az anyagot a városi könyvtár fényképgyűjteményéből állították össze. A hiányzó képek pótlásához igénybe vették a honismereti szakkör tagjainak és a város lakosságának segítségét is.

A szakkör 2006-ban ünnepelte alakulásának 30. évfordulóját. Ebből az alkalomból kiadtak egy könyvet „A jászapáti Vándorfy János honismereti szakkör harminc éve” címmel. Szerkesztette Suba Györgyné, lektorálta Farkas Ferenc.

E könyvek kiadása után egyre világosabbá vált, hogy az alapítás óta folyamatosan gyűjtött írásos néprajzi anyag rendezése és könyv formában történő megjelenése elodázhatatlan. A szakköri tagok írásaikkal kezdetektől fogva szinte folyamatosan részt vettek a megyei és országos néprajzi és helytörténeti pályázatokon. Rendre kaptak különböző szintű elismeréseket is. Ezeknek az anyagoknak a többsége ugyan fellelhető volt a múzeumunkban is, de egy jelentős hányada a könyvtárban vagy magánszemélyeknél kallódott. Közben folyamatosan készültek különböző témákban is leírások.

A közel 200 dolgozat szerkesztése során kiderült, hogy egyes témakörökben nem történtek gyűjtések. Ezek pótlása komoly feladat elé állította a szakköri tagokat. Sajnos, a ma tevékenykedő tagok közül kevés az adatközlő, mert életkorukból adódóan már nem

rendelkeznek a szükséges ismeretekkel. Szerencsére akadt olyan személy, aki ontotta a jobbnál jobb dolgozatokat a hiányzó témákban. Így sikerült 2009-ben a JABE felkérésére az előfizetők támogatásával és a pályázatokon nyert összegekből „Vallomások – Egy eltűnő világ emlékei Jászapátin és Jásziványon” címmel a sok írásos dolgozatot egy terjedelmes kötetben megjelentetni. Szerkesztette Suba Györgyné, és lektorálta Farkas Ferenc.

A tagság összetétele, a humán oldal is sokat változott az elmúlt időszak alatt. Az 1976-os kezdeti 20 fős csoport, születésüket tekintve az előző századfordulótól egészen az 1930-as évekig terjedt. A mai tagság zöme már az 1940-es évek után látta meg a napvilágot. Korukból adódóan emlékeikben más képeket őriznek az életükről, és az őket körülvevő világról. A szakkör jelenlegi tagsága már csak „másodkézből” ismeri a paraszti élet klasszikus formáját. Az első csoporttagok mindegyike végigdolgozta a paraszti élet minden jelentősebb mozzanatát a gyermekkortól a felnőttkorig. A mai tagság nagy része a mezőgazdaság egyes folyamait végezte a közösen, míg másik része teljesen más foglalkozást űzött.

Jelentős a tagság iskolázottsági szintje közötti eltérés is. Míg a szakkör kezdeti szakaszában a tagok általában a háború előtti kötelező hat elemít végezték el, úgy a mai tagság már többségében középfokú, de többen főiskolai végzettséggel is rendelkeznek.

Érdekes az öltözködésüket is megfigyelni. Az első csoportnál a férfiak fekete öltöny, fehér felgombolt ing, csizma, az asszonyoknál a konty és a kendő viselete általános volt. Ma már ennek a nyomait sem tudjuk fellelteni. Korunkban a városi és a falusi ember öltözködése közötti különbség megszűnt.

A szakkörben végzett vagy éppen végezhető munka minősége is jelentősen megváltozott. Míg az első korszak tagjaira zömében az anyaggyűjtés, a jelenlegire inkább a gyűjtött anyag feldolgozása, közzététele hárul.

A kezdeti időszak nagy munkáját 1976-ban a Tanyamúzeum létrehozása, a második szakaszban, 2008-ban a felújítás és a költöztetés jelentette.

A múzeum épületeinek a karbantartása folyamatos munkát ad. De itt is megkülönböztethető a két korszak. A hagyományosan épített vályogfalú épületek vakolása, tapasztása nem okozott gondot, mert a szakköri tagok még ismerték ezeket a munkafolyamatokat, és beszerezheték a szükséges anyagokat is. A felújítás utáni malteros falak karbantartását viszont a fiatalabbak ismerik, és már csak ehhez szerezhető be a szükséges anyagok is.

Természetesen a felsoroltakon kívül a harmincöt évben folyamatosan biztosítják a nyitva tartások alkalmával az ügyeletet, fogadják a látogatókat.

Szervezik az országjáró túrákat, ismerkednek más tájegységek néprajzi hagyományaival.

Az évenként megtartott honismereti találkozók alkalmat teremtenek arra, hogy szentmisén emlékezzenek az elhunytakra, egy-egy aktuális témakörben újabb ismereteket szerezzenek, és egy közös ebéd elfogyasztása mellett kötetlen beszélgetésre is sor kerülhet. A találkozók rendszeresen részt vesznek a jászágói, a jászberényi, a jászdózsai, a jászfákóhalmi, a jászkiséri, a kocséri és a kunszentmártoni helytörténeti szakkörök is.

Kapcsolatot ápolnak a város más öntevékeny csoportjaival is.

A szakkör a Jászapátiak Baráti Egyesületével évente közösen szervezi meg az Aranypot és a kakasfőző versenyt, valamint a Tavaszindító Napokat.

A tagságnak továbbra is munkát ad a Tanyamúzeum működtetése, rendben tartása, az ügyelet biztosítása és a karbantartások.

A korábbi és a jelenlegi tagok folyamatos gyűjtésének eredménye, hogy jelentős írásos anyag áll rendelkezésre a második világháború emlékeiből. A könyvtár összegyűjtötte a második világháborúban odaveszett hősök névsorát, adatait. Érdemes volna ezekből is egy könyvet szerkeszteni és megjelentetni. Határidőként 2012 decemberét jelölték meg.

A következő évben emlékeznek a szakkör névadójának, Vándorfy János halálának századik évfordulójára.

Baráti kapcsolataik ápolását sem kívánják elhanyagolni. A szakköri találkozók szervezése, a találkozók, szakmai konferenciák való részvétel továbbra is szerepel a terveikben.

Antal Domokosné és Mihályi József koszorút helyez el Kocséron Muhoray György helytörténész sírjánál.

Országjáró túrák alkalmával lehetőség nyílik hazánk épített és természeti szépségeinek megismerésére.

A szakkör anyagi fenntartója a 2000 Mg. Zrt., de támogatást kap a Jászapátiak Baráti Egyesületéről, Jászapáti Város Önkormányzatától, a Jászok Egyesületétől, a Jász–Nagykun–Szolnok Megyei Közgyűlés elnökétől is.

A szakköri tagok önhozzájárulása is biztos forrás a múzeum fenntartásához és a rendezvények kiadásaihoz.

A szakkör szakmai működtetésében nagy szerepet vállal a Jász Múzeum, a jászapáti és a jászberényi könyvtár igazgatója és munkatársai. De a honismereti szakkörök egymás közötti szakmai tapasztalatcseréi is igen hasznosak.

A szakkör életében, szakmai irányításában az alábbi személyek vállaltak meghatározó szerepet: Tóth János egykori múzeumigazgató, Farkas Ferenc nyugalmazott főiskolai

tanár, Hortiné Bathó Edit etnográfus, jelenlegi múzeumigazgató, Győri János, a jászkiséri Csete Balázs honismereti szakkör egykori alapítója és vezetője, Győri Jánosné, a jászkiséri művelődési ház nyugdíjas igazgatója, Szikszai Mária, a jászapáti könyvtár nyugdíjas igazgatója, Molnárné Szikszai Klára nyugdíjas tanárnő. Távoli jász barátaink: Józsa László kunszentmártoni és Antal Domokosné kocséri helytörténész. A szomszéd szakkörök vezetői: Gulyás János és Fodor Ferenc István. A kiskundorozsmai, zsembói barátság felújítása is jó irányban halad.

A szakkör tagszervezete a Jászok Egyesületének, a jó kapcsolatuk meghatározó személyisége Dobos László ügyvivő.

A rendszerváltás idején Borbás János egykori tsz. elnök vezetésével alakult egy zenekar, amely később része lett a szakkörnek, nemcsak a helyi, hanem a vidéki találkozók alkalmával is szórakoztatják a vendégeket.

A Jászapáti Vándorfy János honismereti szakkör folyamatos, tervszerű működtetésének a mindenkori szakkörvezetők a letéteményesei: Berki István, Rusvai László, Szikszai Gábor, Suba Györgyné, Mihályi József, de a tagság szorgalma, odaadása nélkül semmi sem valósulhatott volna meg.

A jelenlegi szakkör tagjai többségében jászapátiak, de vannak közöttük jásziványiak is.

Ambrus András, Ambrus Andrásné, Bagi István, Ballagó Gyuláné, Barta István, Borbás Ferencné Miklós Ilona, Borbás Ferencné, Bordás Anna, Boros István, Bugyi Lajos, Deli József, Gáborné, Horváth Lászlóné, Ivanics Gyuláné, Kalmár Kálmán, Kelemen Béláné, Koczka Kálmánné, Mihályi János, Mihályi József, Nagy István, Nagy Istvánné, Nyitrai Istvánné, Nyitrai Józsefné, Simongáti Endréné, Suba György, Suba Györgyné, Gál Szikszai Ferencné, Szilák Miklós, Szilák Miklósné, Tajti Ferenc, Tajti Ferencné, Tajti László, Tajti Lászlóné, Tajti Istvánné, Tajti Sándor, Tajti Sándorné, Töröcsik Ferenc, Töröcsik Ferencné, Vágó Péterné, Vincze Miklós, Zemberi Lajos.

Kegyelettel emlékeznek az elhunyt tagokra, akiknek nagyon sokat köszönhetnek. Emléküket ápolják, és az ő lelkesedésük, odaadásuk és szorgalmuk legyen példa mindenki előtt.